

Jászok világa, jászok a világban

Nem fog csalódnai az az olvasó, akit megragad Pethô László kötetének pontos és eligazító címe: „Egy mikrorégió az ezredfordulón”. Azaz, akit vonz a tér és idő e varázslatos kombinációja: egy kistáj térben kicsi és nagyon konkrét világa az idő távlatosságát megjelenítő ezredfordulón. Persze, az igazsághoz hozzátartozik, hogy az előbbi (a pontos, értő és alapos tényfeltárás), a Jászság bemutatása meghatározóbb jellegzetessége a könyvnek, mint az ezredforduló hátra is, előre is messzire tekintő távlatossága. S ha már idő-távlatokról van szó, akkor is inkább csak a múlt: a sajátos jászsági magyar történelem van jelen a könyvben. A szerző (és hősei: riportalanyai és a szociológiai adatszolgáltatói) nem hajlanak a jövődőlésre, a fantáziálásra.

Pethô László könyve válogatás a szerző e témakörben írt (és néhány esetben abból kicsit is is lógó) írásaiból, melyek közt a legrégebbi (a *Dancsa András* jászsági szücsmesterről s „műves mesterség”-ről szóló) 1979-ből, a legfrissebbek pedig (a helyi politika és gazdálkodás átalakulásait bemutatók) 1998-ból származnak. A válogatás persze nem időrendi, hanem kicsit tematikus, kicsit műfaji. Témái szer-teágazóak: gazdaság, politika, kultúra, oktatás. A helyszínen túl összeköti őket a személyes átéltség, valamint az az aprólékos, „kézműves” módszer, amellyel a szerző makacs érdeklődéssel körbejárja témáját. Az írások jó része különböző kutatási alapok (feltehetőleg nem túlságosan pazar) támogatásával folytatott vizsgálatokból született, sok esetben főiskolai hallgatók szorgos terpmunkája, máskor csupán a szerző riport-termagnója, néhány esetben pedig láthatólag kézi munkával feldolgozott kérdőíves adatfelvétel segítségével. A kispénzűség találékonyaságra serkent: a térség gazdasági átalakulásait a Céggközlöny adatainak és a jászberényi utcakép tematikus elemzésével közelíti meg a szerző. A „kézművesség”, a „kisipari módszerek”-nek persze hátulütői is vannak: a profi statisztikai adatelemzések ábráihoz, grafikonjaihoz szokott olvasó helyenként elvész a még százalékos megoszlásokat sem tartalmazó táblázatokban.

Az írásokból apránként és szorgos gyűjtőgető munkával sok mindent megtudha-

tunk e különös sorsú magyarországi kistérség múltjáról és lakóiról. Különös-képpen sokat a térség múltjának tudós kutatóival (*Kiss József* történésszel és *Márkus István* szociográfussal) készített interjúkból, és sok adat, ismeret közvetítődik *Fodor Ferenc* „A Jászság életrajza” című, 1942-es munkájából is. A történeti sors: az eladott, elzalogosított, majd visszaváltott jászok kerületek története sajátos közösséget teremtett, talán ennek is tulajdonítható, hogy a ma újraélnéknkül közéletben sokféle formában, szerveződésben hallatnak magukról. Hiszen – mint a könyvből is megtudhatjuk – 1991-ben (jellemző módon Budapesten) újjáalakult a Jászok Egyesülete, alapítványuk van, kiadták a „Jászsági Évkönyv”-et, megszervezték a Jászok Világtalálkozóját, a Jászok Napját. És nem utolsósorban újkori krónikásuk is akadt Pethô László személyében.

A kötet legújabb szociográfiai is részben erről szólnak: a gyökerekre ébredésről, a múlt különös továbbéléseiről és átalakulásairól. Ugyanakkor viszont tudósítások is ezek az írások a század utolsó rendszerváltozását átélő vidéki Magyarországról. Recenzens számára éppen ezek az írások: a rendszerváltozás utáni útkeresések történetei a legizgalmasabb és leginkább gondolatébresztő olvasmányok. Mint például a nem túl szerencsés című „Lehet-e valaki erős, okos vagy gazdag?”, alcímében („Kárpótlak, magánvállalkozók, szövetkezők”) in-

kább eligazító remek riport-esszé, amely öt év (1993–1999) történéseit követi hat életsorson keresztül. Az időnként egymásba fonódó egyéni életutak követésével sok mindent megtudhatunk a régi paraszti létforma újraeledéséből, a szocialista nagyvállalati, városi munkáslétből, a Kádár-korszak utolsó éveiben fellendülő „maszekoskodás” elemeiből és a kilencvenes évek formálódó piacgazdasági rendszerének lehetőségeiből–adottságaiból összeálló új vállalkozói létformákról, szemléletekről.

Hasonlóképpen izgalmas olvasmányok a falusi, kisvárosi politizálásról készített „látletek”. A Jászfényszaru nagyközség politikai elit-váltását bemutató írás (a „Hátulsó pár előre fuss!” című) például invenciózus leírása a pozíciók és funkciók változásaiból, a személyes tulajdonságok és kapcsolati szálak bonyolult szövevényéből összeálló helyi politizálásnak. Remek írás a jászkiseri politizálás mélyrétegeit feltáró is (‘A falusi politizálás gyökerei és mindennapjai’ című), amely a falut megosztó ellentétek: a gazdag–szegény, a református–katolikus, a „kommunista”–„reakciós” egymásba játszó törésvonalai mentén írja le a nagypolitikai változások fősodraiban újraserveződő helyi hatalmi viszonyokat.

Még egy témakört kiemelnék a huszonnyolc kisebb-nagyobb írást tartalmazó kötetből: azokat a tanulmányokat, amelyek „kitekintést” jelentenek ebből a mikrorégióból, azaz a környező vagy távolabbi országok kultúrájáról tudósítanak, s amelyekben mindenütt domináns elem a jászsági látókör, a saját kistájhoz való viszonyítás, az ottani mércék alkalmazása. Különösen arra az izgalmas összehasonlító elemzésre szeretném az olvasó figyelmét felhívni, amely a kissé komolykodó ‘Falusi szervezetek és a helyi közvélemény’ címet viseli. Az írásban azonban szerencsére ennél sokkal több minderről van szó: három falu (az ausztriai Aigen, a jászsági Jászfákóhalma és az erdélyi Kalotaszentkirály) gazdálkodásá-

ról, politikai viszonyairól és mindennapos életéről. A nemzetközi együttműködésben, egyetemi és főiskolai hallgatók bevonásával készült kutatás összehasonlító adatai mellett sok apró megfigyelésből, jó szemű észrevételből áll össze a kiváló elemzés. Kitűnő például, ahogy a leírásokból kibontakozik két gazdasági modell: a meglévő adottságokra és kapcsolatokra építő, mérhetetlenül sok és szívós munkán alapuló mezőgazdasági termelői, feldolgozó és értékesítői, az apró hasznot is megbecsülő vállalkozás, valamint a gyors, fájdalom- (és munka-) mentes meggazdagodás, a nagy vagyon gyors megszerzésének reményéből táplálkozó pilótajáték két modellje a valamikori vasfüggöny két oldalán. De hallatlanul izgalmas a három falu azonos státusú lakóinak mindennapos környezetét, anyagi helyzetét bemutató–összehasonlító részlet is. Mint ahogy érdekes olvasmány ‘A jóléti állam kisvárosá’-t, a német Vechttát (Jászberény testvérvárosát) bemutató írás, a dániai útinapló vagy a német pedagógusok közéleti szerepvállalásáról készült felmérés is.

Pethő László írásai egy gazdag, bár ma talán kevésbé divatos hazai tradícióba: a szociográfiai esszék körébe illeszkednek. Az anekdota-gyanús műfajok, a tárgyhoz való személyes kötődés, a mai profi szakértői világban illetlen tematikus és műfaji sokszínűség talán nem kedvez a mikrorégiókkal inkább globális terepasztalokon találkozó tudományos közvélemény előtti megítélésnek. Recenzens azonban tanúsíthatja, hogy a jászsági lokálpatriotizmussal nem gyanúsítható olvasó számára is izgalmas és élvezetes olvasmányt kínál a kötet legtöbb írása.

PETHŐ LÁSZLÓ: *Egy mikrorégió az ezredfordulón. Tanulmányok, szociográfiai és publicisztikák.* MTA Politikai Tudományok Intézete, Jászberényi Tanítóképző Főiskola Közművelődési és Felnőttnevelési Tanszéke. Bp., 1999.

Nagy Mária